

GRAMATYKA W DZIAŁANIU W EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

Prowadzenie: Elżbieta Ławczys, Lucyna Bzowska, Aneta Zawacka-Uveges, Alina Godlewska

POWITANIE I PIOSENKA POWITALNA „WITAJ KASIU” na melodię „Panie Janie”.

Siedzimy w kręgu. Na melodię piosenki „Panie Janie” śpiewamy piosenkę powitalną, wykonując odpowiednie gesty i po kolei witamy wszystkie dzieci (wymieniamy imiona kolejnych dzieci).

Witaj Kasiu, witaj Kasiu.

Jak się masz, jak się masz.

Wszyscy się lubimy, wszyscy się lubimy.

Bądź wśród nas, bądź wśród nas.

Klepiemy swoje uda.

Klaszczemy w swoje ręce.

Klaszczemy w dłonie sąsiadów.

Wykonujemy zapraszający gest.

Dla nauczyciela: imiona tu występują zawsze w wołaczu (nigdy w mianowniku) – programowanie wołacza: „Witaj pani Elu, Witaj pani Lucynko, Witaj Elu, Witaj Lucynko, Alu, Milenko, Adasiu, Tomku, Basiu, Kasiu, Bożenko). Można dodać jakieś ćwiczenie/aktywność, bądź tylko wymienienić przez nauczyciela w ciągu imion: „Witajcie dzieci! Witaj Elu, Lucynko, Tomku, Basiu, Małgosiu, Kasiu, Adasiu, ...”

PIOSENKA POWITALNA (na melodię zwrotki piosenki *Gdy strumyk...*)

Ja chodzę już do szkoły,

do szkoły chodzisz ty,

będziemy czytać, pisać

i liczyć raz, dwa, trzy!

Będziemy czytać, pisać

i liczyć raz, dwa, trzy! Raz, dwa, trzy!

Dzieci stoją w kole. Śpiewając pierwszy wers, pokazują na siebie, przy drugim wskazują partnera, w trzecim – pokazują czytanie i pisanie, w czwartym wersie na słowa „raz, dwa, trzy” rytmicznie klaszczą. W trakcie powtarzania dwóch ostatnich wersów wchodzi do środka koła i wychodzi z niego. Po każdej zwrotce nauczyciel zadaje pytanie: Co będziemy robili w szkole?. Dzieci podają przykład czynności, czynności w zdaniu np. śpiewali. Podany czasownik, zdanie wypowiedziane w trzech formach wskazując na siebie, sąsiada i dowolne dziecko np. Ja śpiewam. Ty śpiewasz. On/ona śpiewa. Temat powtarzamy kilka razy. Za każdym razem odmieniamy przez osoby jeden czasownik.

ZABAWA POWITALNA (na melodię tradycyjnej zabawy ze śpiewem *Ojciec Wirgiliusz*)

*Zaraz zajęcia w klasie zaczynamy,
więc wszystkich tutaj serdecznie witamy.
Hejże, hejże, hejże-ha, hejże-ha, hejże-ha,
machnij ręką tak jak ja!*

Dzieci stoją w kole. Śpiewając pierwsze dwa wersy, klaszczą. Podskakują przy słowach: *hejże, hejże, hejże-ha* i machają ręką na powitanie, śpiewając: *machnij ręką tak jak ja*.

PODRÓŻ

*Pojedziemy gdzieś daleko.
Pociąg na nas będzie czekał.
Zobaczymy morze, góry.
Przeglądnijmy z nieba chmury.*

Ćwiczenie koordynacji słuchowo - wzrokowo – ruchowej. Należy przygotować kartki i przybory do rysowania dla każdego dziecka. Dzieci siedzą przy stolikach. Powoli, rytmicznie wypowiadają słowa wierszyka i jednocześnie rysują w pierwszym i drugim wersie cztery prostokąty - „wagony” (po dwa w każdym), a w trzecim i czwartym wersie dorysowują do każdego wagonu po cztery kółka. (Każdej sylabie odpowiada jeden ruch ręki.) Na koniec możemy połączyć wagony, dorysować okienka, lokomotywę i pokolorować pociąg. Temat powtarzamy 2-3 razy. Po opanowaniu szlaczka możemy rozdać dzieciom kartki formatu A4, narysować pociąg z wykorzystaniem rymowanki, a potem dowolnie dokończyć pracę nawiązując do wakacyjnych podróży.

PODRÓŻ – zabawa rytmiczna

Stoimy w kręgu lub w wężykach. Rytmicznie wypowiadamy tekst rymowanki i jednocześnie maszerujemy ilustrując ruchem tekst. W pierwszym wersie tylko maszerujemy, w drugim maszerujemy i dodajemy ruch rękami – zginamy ręce w łokciach i zataczamy koła, naśladując ruch kół w lokomotywie, w trzecim pokazujemy fale, góry, a w czwartym wersie unosimy do góry ręce i machamy nimi „przeganiając” chmury.

JEST NIE MA ...

Zaczynamy od przygotowania kart pracy. Każdy składa kartkę A4 wg instrukcji nauczyciela – siatka 2 x 2. W powstałych polach (okienkach) należy narysować np. ozdoby choinkowe (w każdym z czterech pól po jednym przykładzie). Rozcinamy lub przerywamy kartki po liniach zgięcia. W ten sposób mamy przygotowane karty do dalszych działań. Każdy ma przed sobą 4 kartki z ozdobami choinkowymi. Siedzimy w kręgu i wykorzystujemy karty do ćwiczeń językowych, kodowania systemu języka, ćwiczeń pamięciowych, ortograficznych, itd.

Przykład działania.

*Położ przed sobą trzy wybrane ozdoby, a jedną schowaj. Powiedz - co jest, a czego nie ma.
Jest gwiazda, czerwona bombka i aniołek. Nie ma orzecha.*

Ćwiczenia programowania systemu języka (mianownik, dopełniacz).

6 GRUDNIA.

Należy przygotować białe kartki papieru formatu A5 i paski papieru dla każdego dziecka. Zaczynamy od przygotowania się do działania. Dzieci zastanawiają się, co chciałyby dostać w prezencie. Na kartkach formatu A5 rysują swoje wymarzone prezenty i z pomocą nauczyciela zapisują ich nazwy na paskach papieru. Następnie wszyscy siadają w kręgu ze swoimi pracami (prezent i jego nazwa). Nauczyciel zaczyna mówić pierwszą zwrotkę wiersza „Szósty grudnia” Haliny Szal. Uczymy dzieci na zasadzie echa – nauczyciel mówi po jednym wersie, a dzieci powtarzają.

*6 grudnia - jak dobrze wiecie,
Święty Mikołaj chodzi po świecie.
Dźwiga swój worek niezmordowanie
i każde dziecko prezent dostanie.*

Umawiamy się z dziećmi, że wspólnie mówimy wyćwiczony tekst wiersza, a następnie pięć kolejnych osób wymienia swoje imię i wymarzony prezent (mówimy w trzeciej osobie) np.

Kasia, dostała grę w którą zagra z całą rodziną.

Kuba, rower z dużymi kołami.

Można podać 2-3 przykładowe wypowiedzi i zachęcić dzieci, aby coś powiedziały o swoim prezencie – wyglądzie, przeznaczeniu, czasie oczekiwania, itp. Następnie znowu mówimy tekst i kolejne osoby wypowiadają się.

Dla nauczyciela: Ćwiczenie programowania systemu języka – budowanie zdania z biernikiem (CO? dostał/dostała.....)

CO DOSTAŁA ...

Działanie oparte jest na poprzedniej zabawie. Dzieci siedzą ze swoimi pracami przed sobą. Nauczyciel rozpoczyna działanie zadając wybranej osobie pytanie np. *Kasiu, co dostał Kuba w prezencie?* Zapytana osoba odpowiada zdaniem: *Kuba dostał kolejkę elektryczną.* Kuba, odwraca swoją kartkę rysunkiem do dołu lub kładzie za sobą (znak, że była mowa o jego prezencie i nie można już o nim mówić) i zadaje pytanie kolejnej osobie. Zasady - zakrywają swoje kartki osoby których dotyczyło pytanie i one też kontynuują zabawę. Tak należy pokierować działaniem, aby każda osoba zadawała pytanie i odpowiadała na pytanie.

Dla nauczyciela: Ćwiczenie programowania systemu języka – budowanie zdania (formułowania pytania i odpowiedzi), imiona - powtórzenie wołacza, ćwiczenie użycia biernika: KOGO? CO?.

TA, TEN, TO

Należy przygotować worki z rodzajami – męskim, żeńskim i nijakim. Osoby (grupy) głośno podają swoje przykłady i układają paski z wyrazami przy odpowiednich workach np. ta kolejka.

CO ROBIMY W DOMU – ELEMENTY DRAMY

Nauczyciel nawiązuje do poprzedniego działania. Mówi o wspólnej pracy, obowiązkach domowych. Prosi dzieci, aby zastanowiły się, co trzeba w domu robić, aby funkcjonował prawidłowo – czysto, ugotowane posiłki, zakupy, puste kosze na śmieci, zadbane zwierzęta (jeżeli są w domu), czyste ubrania, itd. Prosi, aby każdy wybrał sobie jedną czynność związaną z obowiązkami domowymi (nie tylko te, które dzieci wykonują). Dzieci stoją w kręgu, odwracają się plecami i chwilę zastanawiają. Na hasło np. *raz, dwa, trzy* – odwracają się twarzami do środka koła, przyjmują pozę charakterystyczną dla wykonywania wybranej czynności i stają w bezruchu – „stop – klatka”. Nauczyciel chodzi pomiędzy dziećmi i zadaje pytania *Haniu, co robisz?*. Wywołane dziecko „ożywia się” pokazuje wybraną czynność i odpowiada na pytanie np. *Wynoszę śmieci*. Następnie siada. Nauczyciel zadaje dzieciom pytanie *Co robi Hania?*, a klasa odpowiada *Hania wynosi śmieci*.

Dla nauczyciela/ ćwiczenie programowania systemu języka: – pytanie-odpowieź, imię w wołaczcu, czasownik w pierwszej i trzeciej osobie.

MOJE OBOWIĄZKI DOMOWE

Każde dziecko składa kartkę A4 - siatka 2 x 2. W każdym polu (okienku) w rogu odrysowuje kółko od szablonu (moneta, środek taśmy przezroczystej). Odrysowane kółko zostawiamy do późniejszego działania – zegar. W każdym okienku należy narysować swoje obowiązki domowe – w każdym inny. Jeżeli dzieci nie mają tylu obowiązków to zostawiają puste okienka. Na koniec dzieci oglądają swoje prace i omawiają swoje obowiązki domowe.

Dla nauczyciela/ ćwiczenie programowania systemu języka: podczas omawiania prac można kierować wypowiedzią dzieci, ćwiczyć ponownie opozycję użycia 1 i 3 os.: zadając pytania: CO ROBISZ? Lub CO ROBI np. OLA? Można wprowadzać świadomie liczbę mnogą poprzez zadawanie pytań: CO ROBICIE? CO ROBIMY?

MOJE MIEJSCE PO PRAWEJ STRONIE JEST PUSTE ...

Uczestnicy siedzą w kręgu na krzesłach (jest o jedno krzesło więcej niż uczestników). Mogą też siedzieć na podłodze z widocznym wolnym miejscem po prawej stronie nauczyciela. Osoba, która ma wolne miejsce po swojej prawej stronie zaczyna zabawę mówiąc: „Miejsce po mojej prawej stronie jest puste i zapraszam np. *Maćka, który wynosi śmieci* (podajemy imię i wykonywaną czynność w nawiązaniu do tematu). Osoba zaproszona przechodzi na wolne miejsce pantomimicznie przedstawiając określoną czynność. Zabawę kontynuuje osoba, która teraz ma puste miejsce po swojej prawej stronie.

Dla nauczyciela/ ćwiczenie programowania systemu języka: sformułowanie prośby poprzez użycie czasownika zapraszam...KOGO? wymaga użycia biernika.

NASZE OBOWIĄZKI – REAKCJA NA SYGNAŁ

Ustalamy z dziećmi 5-6 obowiązków, które mają uczniowie, zapisujemy je na kartkach i ustalamy sposób ich przedstawienia za pomocą ruchów (pantomimicznie). Uczniowie swobodnie poruszają się (muzyka, wystukiwany rytm), a następnie nauczyciel lub wybrane dziecko losuje kartkę i odczytuje nazwę czynności. Dzieci naśladują pantomimicznie, tą czynność (ok. 10 sekund). Następnie nauczyciel zadaje pytanie 2-3 osobom np. *Krzysiu, co robisz?* Dziecko odpowiada np. *Wyprowadzam psa na spacer. Co robicie? Wyprowadzamy psy na spacer*. Po kilku pytaniach i odpowiedziach przechodzimy do kolejnej rundy.

Dla nauczyciela/ ćwiczenie programowania systemu języka: – czasownik, liczba mnoga i pojedyncza.

KTO TAK JAK JA ...

Znalezienie cech wspólnych łączących członków grupy związanych z obowiązkami domowymi. Dzieci siedzą w kręgu. Nauczyciel stoi na środku i pyta „*kto tak jak ja... nakrywa do stołu*”. Następnie osoby, które spełniają dane kryterium (w tym przypadku nakrywają do stołu), wstają i przesiadają się. Nauczyciel wyznacza osobę do kontynuowania zabawy, a sam siada w kręgu. Zabronione jest zajmowanie tego samego miejsca, na którym siedziało się w trakcie poprzedniej rundy. Osoba, która stoi w środku koła, podaje kolejną czynność, a następnie wyznacza osobę do kontynuowania działania.

ULUBIONE ZABAWY

Nauczyciel wprowadza w działanie, prosząc dzieci o wybranie swojej ulubionej zabawy. Następnie dzieci ilustrują ruchem wybraną zabawę. Na wcześniej umówiony sygnał zastygają w ruchu „stop-klatka”. Nauczyciel chodzi pomiędzy dziećmi. Wybrane dziecko ożywia dotykając np. w ramię i pyta „Co robisz?”, dziecko odpowiada i przez chwilę interpretuje ruchem wybraną czynność. Następnie nauczyciel ponownie dotyka dziecko, które zastyga w wybranej pozycji. W każdej rundzie nauczyciel ożywia ok. 5 osób. Zabawę kończymy po pokazaniu ulubionych zabaw przez wszystkie dzieci.

Na koniec siadamy w kręgu. Chętne dzieci mówią co zapamiętały – kto i w co lubi bawić się, np. Paweł lubi grać w piłkę nożną, Kasia lubi skakać na skakance, a Dawid budować z klocków.

Dla nauczyciela/programowanie systemu języka: rozbudowywanie zdania. Można dodać rzeczy, które dzieci lubią w formie biernika: np. Kasia lubi skakać na skakance. Co ma Kasia? Kasia ma skakanę itp.

WYLICZANKI

Tradycyjne polskie wyliczanki można wykorzystać do bogacenia słownictwa, aktywnego czytania, zabaw teatralnych, jako teksty do uczenia się na pamięć.

*Babcia zupę gotowała
I do garnka powrzucała:
Dwie marchewki, trzy pietruszki,
Sól i cztery kurze nóżki,
Garść guzików, pół ziemniaka,
Trzy gazety i buraka,
Ząbek czosnku, kości cztery,
Trzy pluskiewki, dwa selery,
Kłębek nici, motek wełny,
Aż się garnek zrobił pełny!
Gotowała siedem dni
A tę zupę zjesz dziś ty!*

Bibliografia

Bzowska L., Kownacka R., *Uczymy się bawiąc klasa I, II, III. Propozycje bloków tematycznych, zabaw i metod aktywizujących w klasach I-III*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.

Bzowska L., Kownacka R., *Uczymy się, bawiąc z Naszym Elementarzem część 1,2,3,4. Propozycje zabaw i metod aktywizujących*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2014-15.

Bzowska L. Godlewska A., Ławczys E., Zawacka-Uveges A., *Czytam i piszę. Podręcznik z ćwiczeniami dla klasy 1*, Wydawnictwo Edukacyjne SEN, Dublin 2020

Bzowska L. Godlewska A., Ławczys E., Zawacka-Uveges A., *Uczę się, bawię i poznaję świat. Podręcznik z ćwiczeniami dla klasy 2*, Wydawnictwo Edukacyjne SEN, Dublin 2019

Cieszyńska J., *Metoda krakowska wobec zaburzeń rozwoju dzieci*, Kraków 2013